

გლობალური გამოწვევები და საქართველოს რაციონალური არჩევანი

ვლადიმერ კაკავა

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, აკადემიკოსი

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი, განზომილების ბარიერი

2015 წელს ფუნქციონირება დაიწყო ახალმა რუსულ-ყაზახურმა რეგიონულმა პროექტმა, რომელსაც სახელად ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი ჰქვია. კერძოდ, 2015 წლის 1 იანვრიდან ინტეგრაციული ეკონომიკური პროცესები ბელორუსს, ყაზახეთსა და რუსეთს შორის რეგულირდება ხელშეკრულებით ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შესახებ. 2015 წლის 2 იანვრიდან ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირს მიუერთდა სომხეთი, ხოლო 21 მაისს – ყირგიზეთი. საყურადღებოა, რომ იდეა ასეთი კავშირის მიზანშეწონილობის შესახებ ჯერ კიდევ 1994 წელს ყაზახეთის პრეზიდენტმა ნურსულთან ნაზარბაევმა წამოაყენა [Alpysbaeva 2014, Gleason 2001, Gleason 2002].

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არჩევანი ევროპისაკენ (ასევე, ევრო-ატლანტიკური სტრუქტურებისაკენ) კარგა ხანია გაკეთებული აქვს [მაგალითად, რონდელი 2001], ბოლო პერიოდში კვლავ გააქტიურდა საქართველოს რუსეთთან დაახლოების თემამე საუბარი, რასაც ხელი შეუწყო, ერთი მხრივ, ქართულ-რუსულ ურთიერთობებში შექმნილმა გაურკვევლამ მდგომარეობამ [რონდელი 2013, რონდელი 2013], ხოლო, მეორე მხრივ, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შექმნამ და მისმა აშკარა გააქტიურებამ.

იმისათვის, რომ პასუხი გავცეს შეკითხვას, ევრაზიულმა ეკონომიკურმა კავშირმა უნდა შეაგვლევინოს საქართველოს ევროპული არჩევანი თუ არა, აუცილებ-

ბელია, განვიხილოთ თავად ამ კავშირის არსი. თანაც იმასაც უნდა გაესვას ხაზი, რომ ევროკავშირის შესახებ და მასში გაწევრიანების გზის შესახებ საკმაო რაოდენობის ლიტერატურა არსებობს, მაშინ, როცა ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი ბევრად უფრო ახალი წარმონაქმნია და მის შესახებ ინტენსიური კვლევა პრაქტიკულად ამჟამად მიმდინარეობს.

ევრაზიუმის ეკონომიკური მოდელის შესახებ

მას შემდეგ, რაც 2011 წელს რუსეთის პრეზიდენტმა მიერ განაცხადა ევრაზიული კავშირის შექმნის შესახებ [მაგალითად, Bryanski 2011], პოლიტიკოსთა და ექსპერტთა ნაწილმა ეს აღიქვა, როგორც რუსეთში ევრაზიუმის იდეოლოგიის საბოლოო გამარჯვება.

ჯერ კიდევ 1920-იანი წლებიდან ჩამოყალიბებული რუსული გეოპოლიტიკური სკოლის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი – ევრაზიისტული დოქტრინის მიზანია გეოგრაფიულ ევრაზიაში რუსეთის განსაკუთრებული ისტორიული და კულტურული როლის დამკვიდრება [ლარუელე 2008]. რუსეთში საზოგადოებრივი ინტერესი ამ თეორიაზე გაიზარდა და მისი არსებითი მოდერნიზაცია XX საუკუნის 90-ან წლებში განხორციელდა, როცა საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ რუსეთმა მისთვის ხელსაყრელი ანტიდასავლური, იმპერიული, ინტეგრაციული დოქტრინის [Ismailov & Papava 2010; Papava 2013] ძებნა დაიწყო.

ევრაზიუმის ეკონომიკური მოდელის თანახმად

[Dugin 2002] საბაზრო პრინციპი არ უნდა ემუქრებოდეს იდეოკრატის, ანუ საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში იდეური საწყისის დომინირების საფუძვლებს. ევრაზიისტებისთვის ბაზარი და კერძო საკუთრება განეკუთვნება პრაგმატულად დასაშვებ და პრაგმატულად სასარგებლო სფეროს, რის საფუძვლებზეც ისინი აღიარებენ არა „საბაზრო ეკონომიკას“, არამედ „ბაზრის მქონე საზოგადოებას“. შესაბამისდ, ევრაზიისტული ეკონომიკის ამოცანაა ევრაზიის სახელმწიფოში მცხოვრები კონკრეტული ხალხების კულტურულ-ისტორიული გზის ამსახველი ყველა ეკონომიკური სისტემის შენარჩუნება და განვითარება. „საკუთრების პრინციპს“ ევრაზიისტები ამკობინებენ „ფლობის პრინციპს“, როცა მესაკუთრემ უნდა იხელმძღვანელოს სოციალური პასუხისმგებლობით და ორიენტირება მოახდინოს საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მიზნებზე, ანუ მესაკუთრე თავისი საკუთრების გამოყენებისათვის პასუხისმგებელი უნდა იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე. ამასთან სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ეროვნულ მეწარმეობას, განახორციელოს პატერნალისტური პოლიტიკა, თანაც გამოიყენოს სატარიფო და არასატარიფო პროტექციონიზმის მექანიზმები.

ძნელი წარმოსადგენია, თუ პრაქტიკულად როგორ შეიძლება განხორციელდეს ევრაზიისტების ეკონომიკური მოდელის იმპლემენტაცია ამა თუ იმ ქვეყანაში თანამედროვე გლობალიზაციის პროცესში მყოფ სამყაროში. საყურადღებოა, რომ ევრაზიისტების იდეების შეუთავსებლობა თანამედროვეობასთან აღიარებულია რუსი ეკონომისტების მიერაც [მაგალითად, Grinberg 2013].

ევრაზიისტების აზრით, რუსეთის გარშემო ზემოგანხილულ პრინციპებზე დაფუძნებული ევრაზიული ეკონომიკური გაერთიანება უნდა აყალიბებდეს დამოუკიდებელ ეგრეთ წოდებულ „მეოთხე ზონას“, რომელიც არა მხოლოდ არსით იქნება განსხვავებული დანარჩენი გიგანტური ეკონომიკური ზონებისგან – ამერიკული, ევროპული და წყნარი ოკეანის ზონებისგან, არამედ დაუპირისპირდება კიდევ მათ [Dugin 2002].

საყურადღებოა, რომ ევრაზიისტების ეკონომიკური მოდელის ჩამოთვლილ თვისებებთან (ისეთებთან, როგორცაა, მაგალითად, „ბაზრის მქონე საზოგადოება“, სახელმწიფო საკუთრება, როგორც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მიზნის მიღწევის გარანტი) ყველაზე ახლოს ქვეყნის მმართველობის რეჟიმიდან გამომდინარე ბელორუსის ეკონომიკაა, მაშინ როცა, განსაკუთრებით, სომხეთსა და ყაზახეთში, ხოლო ყირგიზეთსა

და რუსეთში კი პოსტსაბჭოთა ეპოქის საწყის ეტაპზე, უკვე ჩატარდა მეტ-ნაკლებად წარმატებული საბაზრო რეფორმები.

ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის უმთავრესი ამოცანა თანამედროვე ეტაპზე, მასში შემავალი ქვეყნების სავაჭრო-ეკონომიკური ინტეგრაციის გაღრმავებაა, რაც თეორიულადაც კი არანაირ კავშირში არ არის ევრაზიისტების ეკონომიკურ მოდელთან. უფრო მეტიც, ეს დასკვნა არა მარტო ეკონომიკურ მოდელს, არამედ უფრო ზოგადად – ევრაზიისტებსა და ევრაზიულ კავშირზეც ვრცელდება [Laruelle 2015].

ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ფუძემდებლური მექანიზმი და სირთულეები

უმთავრესი ეკონომიკური მოტივი, რაც ხელს უწყობს ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ინტეგრაციულ პროცესს არის ნავთობისა და გაზიდან მიღებული შემოსავლების გადანაწილებითი მექანიზმის არსებობა. კერძოდ, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შიგნით საექსპორტო ბაჟი (export duty) არ გადაიხდება, რის გამოც ამა თუ იმ რესურსის ფასი მსოფლიო ფასზე ამ ბაჟის ოდენობითაა შემცირებული, რის გამოც ხდება სამამულო მრეწველობის სუბსიდირება. საექსპორტო ბაჟი აიკრიფება მხოლოდ ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის საზღვრის გადაკვეთისას, რის გამოც რუსეთის მიერ მისაღები შემოსავლების ნაწილი გადანაწილდება ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სხვა წევრების სასარგებლოდ. რადგანაც რუსეთის ძირითადი საექსპორტო პროდუქცია ნავთობი და გაზია, სწორედ მათგან მიღებული შემოსავლების გადანაწილება არის ინტეგრაციის უმთავრესი ეკონომიკური მოტივი.

მართალია, მოცემული სქემა, რასაც ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი ეფუძვნება რუსეთისათვის ეკონომიკურად წამგებიანია, მაგრამ სწორედ ეს სქემა უზრუნველყოფს მოსკოვის იმპერიული ამბიციის – საბჭოთა კავშირის თანდათანობით რეანიმაციას მოდერნიზებული ფორმით. ევრაზიული ეკონომიკური კავშირისადმი მოსკოვის ამგვარი მიდგომა სულაც არ არის გასაკვირი, თუ კი გავითვალისწინებთ, რომ სწორედ ენერგეტიკული რესურსების გამოყენების საფუძვლებზე [Hill 2004] რუსეთს აღებული აქვს კურსი არა ეკონომიკური განვითარებისაკენ, არამედ გეოპოლიტიკისკენ [Appel & Gelman 2015].

საყურადღებოა, რომ დღეს ნედლეულზე, განსაკუთ-

რებით კი ენერგომატარებლებზე, მსოფლიო ფასებს მკაფიოდ გამოხატული კლების ტენდენცია აქვს, რის გამოც ხსენებული გადანაწილებითი მექანიზმის ქმედითუნარიანობა მცირდება.

ცნობილია, რომ ჯერ კიდევ რამდენიმე წლის წინ რუსეთი განიხილავდა თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შესახებ ხელშეკრულებათა გაფორმების შესაძლებლობას ცალკეულ ქვეყნებთან (მაგალითად, ახალ ზელანდიასთან [მაგალითად, Ballingall 2010], ვიეტნამთან [მაგალითად, Special Comrades' Russia and Vietnam to Double Trade by 2015], ისრაელთან [მაგალითად, Keinon 2013], ინდოეთთან [მაგალითად, It's Time for Free Trade Pact with Russia, Says India 2013], აშშ-თან [მაგალითად, Russia Looks To Boost Bilateral Trade with US. 2013]) და რეგიონულ გაერთიანებებთან (მაგალითად, ASEAN-თან [Lisovlik 2010], EFTA-თან [მაგალითად, EFTA States Pursue Free Trade Negotiations with Russia, Belarus and Kazakhstan 2013], ევროკავშირთან [Maliszewska & Jarocinska 2010]). 2015 წლის 29 მაისს ასეთი ხელშეკრულება გაფორმდა ვიეტნამთან [მაგალითად, Vietnam Signs Free Trade Agreement With Russian-Led Economic Union. 2015], ხოლო დანარჩენ ქვეყნებთან თუ რეგიონულ გაერთიანებებთან უმთავრესად პოლიტიკურ მიზეზთა გამო შესაბამისი მოლაპარაკებები ან შეჩერებულია, ან არც კი დაწყებულია.

რუსი ეკონომისტების მიერ ჩატარებული პროგნოზული გათვლებების (რომლებიც ჩატარდა ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შემქმნელი სამი წევრი ქვეყნისათვის – ბელორუსი, ყაზახეთი და რუსეთი) თანახმად, თავისუფალი ვაჭრობის ზონის ხელშეკრულების გაფორმების შემთხვევაში, როგორც მოკლევადიან ისე გრძელვადიან პერიოდებში, დადებითი ეკონომიკური ეფექტის მიმღები არის მთლიანად ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი, რუსეთი და ყაზახეთი, ხოლო ბელორუსი კი იზარალებს იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების მეორე მხარე იქნება ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყანა [Knobel 2015]. დიდი ალბათობით ბელორუსის მსგავს მდგომარეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს სომხეთიც და ყირგიზეთიც. იმის გთვალისწინებით, რომ ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ყველა წევრ ქვეყანას აქვს ვეტოს უფლება, ამიტომ თავისუფალი ვაჭრობის ზონის ხელშეკრულების გაფორმების შემთხვევაში, იმ მიზნით, რომ ბელორუსმა და მის მდგომარეობაში მყოფმა სხვა ქვეყანამაც არ გამოიყენოს ვეტოს უფლება აუცილებელია ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შიგნით შემუშავდეს ხსენებული დადებითი ეფექტის ბელორუსის (და სხვა მსგავსი

ქვეყნების) სასარგებლოდ გადანაწილების მექანიზმი.

რუსეთის მიერ ყირიმის შემოერთებისა და უკრაინის აღმოსავლეთში შეიარაღებული კონფლიქტის გამო 2014 წლის გაზაფხულიდან აშშ-მა და შემდეგ სხვა ქვეყნებმაც რუსეთის წინააღმდეგ აამოქმედეს ეკონომიკური სანქციები [მაგალითად, Koenig 2015]. ამან კი ახალი გამოცდის წინაშე დააყენა ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი, რადგანაც ეს სანქციები არ ვრცელდება ამ გაერთიანების სხვა წევრ-ქვეყნებზე.

2014 წლის აგვისტოდან მოსკოვმა რუსეთის წინააღმდეგ არსებული სანქციების საპირისპიროდ შემოიღო ევრეთ წოდებული ანტისანქციები (anti-sanctions, countersanctions) [მაგალითად, McHugh 2015] – აკრძალა რუსეთში სასურსათო საქონლის იმპორტი აშშ-დან, ევროკავშირიდან, ავსტრალიიდან, ნორვეგიიდან და კანადიდან.

იმის გათვალისწინებით, რომ სანქციები მხოლოდ რუსეთის წინააღმდეგაა მიღებული და არ ვრცელდება ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სხვა წევრ ქვეყნებზე, ამიტომ ეს უკანასკნელნი არ შეერთებიან რუსეთის მიერ მიღებულ ანტისანქციებს. შედეგად ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ამ ქვეყნებიდან შესაძლებელია რუსეთის ტერიტორიაზე შევიდეს ის საქონელიც, რომლის იმპორტიც რუსეთში მოსკოვმა აკრძალა. ამ შესაძლებლობას არ გამოორიცხავს ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ერთიანი საბაჟო ტერიტორია, რომელიც ამ ორგანიზაციაში შემავალ ყველა ქვეყანას მოიცავს.

ანტისანქციების შემოღების გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ამ ანტისანქციებით უწინარეს ყოვლისა თავად რუსეთი ზარალობს.

ამჟამად, რომ შექმნილი ვითარება პრინციპულად ეწინააღმდეგება ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ერთიანი საბაჟო ტერიტორიის მთლიანობის პრინციპს. ფაქტობრივად ეს ტერიტორია ანტისანქციების გამო დაყოფილია ორ ნაწილად – რუსეთად და ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სხვა წევრ ქვეყნებად.

ალბათობა იმის, რომ მოსკოვის მიერ მიღებულ ანტისანქციებს ნებაყოფლობით შეუერთდნენ ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სხვა წევრი ქვეყნები დაბალია, რადგანაც ეს ამ ქვეყნებისათვის ეკონომიკურად არამიზანშეწონილია. თუ მოსკოვი ამ ქვეყნების მიმართ გამოიყენებს ბეწოლის ამა თუ იმ მექანიზმს, ეს კიდევ უფრო შეარყევს ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის ისედაც მყიფე საფუძველს და კითხვის ქვეშ დააყენებს მის მომავალს. თანაც ისიც გასათვალისწინებელია,

მოსკოვის მხრიდან ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სხვა წევრ-ქვეყნებზე ზეწოლის რაიმე ფორმის გამოყენება დააფრთხობს ამ გაერთიანების მიღმა მყოფ იმ ქვეყნებსაც, რომელთაც მოსკოვი პერსპექტიულ გეგმებში შეიძლება განიხილავდეს, როგორც ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის პოტენციურ წევრებს.

პოლიტიკური ამბიციების გამო თითქმის გარანტირებულად შეიძლება ითქვას, რომ მოსკოვი არ იტყვის უარს ანტისანქციებზე მანამ, სანამ რუსეთის წინააღმდეგ მიღებული სანქციები გაუქმდება.

მაშასადამე, დღეს არსებული „სანქციები-ანტისანქციები“ სისტემის შეცვლის ალბათობა მოსკოვის მხრიდან რაიმე დათმობის ხარჯზე ნაკლებ სავარაუდოა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ევრაზიუმის ეკონომიკური მოდელის რეალიზაცია თანამედროვე გლობალურ სამყაროში უტოპიაა, ხოლო ევრაზიული კავშირის ეკონომიკური მოდელი კი არა მარტო არასტაბილურია, არამედ არაადეკვატურიც არის, რაც ყველაზე ნათლად გამოჩნდა რუსეთის წინააღმდეგ შემოღებული სანქციებისა და მათ საწინააღმდეგოდ მოსკოვის მიერ დაწესებული ანტისანქციების ფონზე [Papava 2015]. ამ დასკვნას ისიც ამძაფრებს, რომ 2016 წელს, ერთი მხრივ, სანქციებით გამოწვეული ზეწოლის ზრდის, ხოლო, მეორე მხრივ – ენერგომატარებლებზე მსოფლიო ფასების კლების ტენდენციის გაგრძელების გამო, რუსეთს ეკონომიკური პრობლემები კიდევ უფრო მეტად გაუმწვავდება [Dykin & Baranovskii 2015].

საქართველოს ევროპული, თუ ევრაზიული არჩევანის ეკონომიკური შემაღვენილი

როცა ვმსჯელობთ იმაზე, თუ რა ჯობია საქართველოსათვის ევროპული თუ ევრაზიული არჩევანი, აქ გასათვალისწინებელია ყველა ფაქტორი – როგორც ისტორიული გამოცდილება, ისე განვითარების პერსპექტივა. ეკონომიკური შემაღვენილი კი არის სახელმწიფოთა ნებისმიერი გაერთიანების ერთ-ერთი უმთავრესი კომპონენტი, რომელიც განსაკუთრებულ შესწავლას მოითხოვს.

მარტო იმაზე აქცენტის გაკეთება, რომ საბჭოთა კავშირში საქართველო უკვე იყო იძულებით შეყვანილი, და მეტი, იქ, თუნდაც მოდერნიზებულში, აღარ უნდა დაბრუნდეს, საკმარისი არ არის. აუცილებელია იმის განალიზება, თუ რა საფრთხეების წინაშე შეიძლება დადგეს ქვეყნის მომავალი. ეს კი მოითხოვს რიგი საკითხების მეტ-ნაკლებად დეტალურად განხილვას.

უწინარეს ყოვლისა, კი ხაზი უნდა გაეცვას იმას, თუ რა არსებითი განსხვავებაა ევროკავშირსა და ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირს შორის. განსხვავება კი საკმაოდ მნიშვნელოვანია. განვიხილოთ თითოეული განმასხვავებელი მომენტი.

შექმნის მიზანი. ევროკავშირი თავიდანვე შეიქმნა, როგორც ეკონომიკური გაერთიანება, ანუ გაერთიანება რომლის მიზანი იყო წევრი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა. მართალია, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი დასახელებაშივე შეიცავს ტერმინ „ეკონომიკურს“, მაგრამ როგორც ზემოთ აღინიშნა ეს კავშირი არა იმდენად ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა, რამდენადაც ინსტრუმენტია მოსკოვის ხელში ეკონომიკური (კერძოდ, არარუსეთის სასარგებლოდ შემოსავლების გადანაწილებითი) მექანიზმით შეინარჩუნოს და გაზარდოს პოლიტიკური ზეგავლენა კავშირის წევრ სახელმწიფოებზე.

თანამედროვე ეკონომიკური მდგომარეობა. მიუხედავად იმისა, რომ ევროზონის ზოგიერთ ქვეყანაში კრიზისული ვითარებაა შექმნილი, მთლიანად ევროკავშირი (ნაწილობრივ გამონაკლისს წარმოადგენს აღმოსავლეთ ევროპის ზოგიერთი ქვეყანა) არის განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების გაერთიანება, მაშინ როცა ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში შედიან პოსტ-საბჭოთა ქვეყნები, თავისი არასრულყოფილი საბაზრო ინსტიტუტებითა და ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობით [მაგალითად, Papava 2010]. თუ ევროკავშირის წამყვანი ქვეყნები პოსტინდუსტრიულია (ამ ტერმინის კლასიკური გაგებით), ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში შემავალი ქვეყნები (ისევე, როგორც სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყანა, გარდა ბალტიის ქვეყნებისა) კი – პოსტსაბჭოთა პოსტინდუსტრიალურია [Gorodezky 2013], რაც გამოწვეულია ამ ქვეყნებში არა იმდენად მაღალხარისხიანი მომსახურების სფეროს განვითარებით, რამდენადაც სამრეწველო წარმოების ჩამორჩენილობით [Papava 2015]. შედეგად, თუ ევროკავშირი უმთავრესად ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გაერთიანებაა, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირში აშკარად გამოკვეთილი ინსტიტუციურად და ტექნოლოგიურად ჩამორჩენილი ქვეყნების გაერთიანებაა.

კორუფციის დონე. საერთაშორისო გამჭვირვალობის (Transparency International) მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად, რომელიც აისახა კორუფციის აღქმის ინდექსების რეიტინგში (Corruption Perceptions Index ranks) [Corruption Perceptions Index 2014], 2014

წელს ევროკავშირის ქვეყნებიდან ყველაზე ნაკლებად კორუმპირებული იყო დანია და ის მსოფლიოს 175 ქვეყანას შორის პირველია, ხოლო ყველაზე მეტად კორუმპირებული ევროკავშირში იყო რუმინეთი, რომელიც მსოფლიოში საუკეთესოთა შორის 69-ეა, მაშინ როცა ევრაზიული ეკონომიკური კავშირში საუკეთესო სომხეთია და ის მსოფლიოში მხოლოდ 94-ეა, ხოლო ყველაზე უარესები კი არიან რუსეთი და ყირგიზეთი, რომლებიც მხოლოდ 136 ადგილს იყოფენ. შედარებისათვის საქართველო 50-ეა და ის ამ მაჩვენებლით აშკარად ევროკავშირის სტანდარტს უფრო შეესაბამება (ევროკავშირის უახლოესი წევრი სახელმწიფოებიდან ლატვია 48-ეა, ხოლო ჩეხეთი კი – 53-ე).

გაწევრიანების სირთულე. ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის არ არის საკმარისი მხოლოდ აპლიკანტი ქვეყნის სურვილი, რომ გახდეს მისი წევრი. აუცილებელია, რომ მოცემული აპლიკანტი ქვეყნა აკმაყოფილებდეს ბრიუსელის მიერ აღიარებულ გარკვეულ სტანდარტებს ისეთ სფეროებში, როგორცაა დემოკრატიული ინსტიტუტები, ადამიანის უფლებები, სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება, საბაზრო ეკონომიკა. შესაბამისად, აპლიკანტმა ქვეყანამ უნდა დააკმაყოფილოს ევროპული სტანდარტები ყველა ხსენებულ სფეროში, და მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება დადგეს დღის წესრიგში ევროკავშირის გაფართოების საკითხი მოცემული ქვეყნის მასში გაწევრიანებით. ევროკავშირთან დაახლოებისათვის ბრიუსელის მიერ მიღებულია თანამშრომლობის სპეციალური ფორმატები, როგორცაა, მაგალითად, ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა (European Neighbourhood Policy – ENP) და აღმოსავლეთის პარტნიორობა (Eastern Partnership – EaP). საქართველო ორივე ამ ფორმატის წევრია [მაგალითად, Gogolashvili 2009]. სწორედ აღმოსავლეთის პარტნიორობის ჩარჩოს გამოყენებით მოახერხა საქართველომ საკმაოდ რთული გზის გავლა ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო სივრცის (Deep and Comprehensive Free Trade Area – DCFTA) შეთანხმების მისაღწევად [მაგალითად, Kakulia 2014], და ზოგადად ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ხელმოწერა [Georgia, EU Sign Association Agreement 2015].

ევროკავშირისგან განსხვავებით ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში გაწევრიანებას პარქტიკულად არანაირი რთულადშესასრულებელი წინაპირობა არ აქვს [მაგალითად, Evrazii'skii' ekonomicheskii' sojuz 2014], პირიქით თავად მოსკოვის პოლიტიკური მიზანია რომ

ეს კავშირი გაფართოვდეს, რათა მასში შემავალ წევრ სახელმწიფოებზე ეკონომიკური ბერკეტებით გააძლიეროს პოლიტიკური ზეგავლენა.

თუ კი შევავაშთებთ ევროკავშირსა და ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირს შორის შემოხსენებულ განმასხვავებელ მომენტებს, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს უფრო ადვილად შეუძლია ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში შესვლა, ვიდრე ევროკავშირში. თუმცა აქვე იბადება ლოგიკური კითხვა იმის შესახებ, თუ რატომ უნდა შევიდეს კორუფციით მეტ-ნაკლებად ევროკავშირის დონის მქონე საქართველო ბევრად (პირობითად ორჯერ მაინც) უფრო კორუმპირებულ ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში, რომელიც ინსტიტუციურად და ტექნოლოგიურად უფრო ჩამორჩენილია ვიდრე ევროკავშირი, და თანაც ემსახურება მოსკოვის პოლიტიკურ მიზანს ეკონომიკური ბერკეტის გამოყენებით გააძლიეროს რუსეთმა მასთან ერთ კავშირში მყოფ სახელმწიფოებზე კონტროლი? აშკარაა, რომ პასუხი ვერ იქნება ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სასარგებლოდ.

აქვე იმასაც უნდა გაესვას ხაზი, რომ ევრაზიული ეკონომიკური კავშირისათვის ე.წ. „განზომილების ბარიერი“ ბევრად უფრო მწვავეა, ვიდრე ევროკავშირისათვის. ცნობილი რუსი ეკონომისტი რუსლან გრინბერგი ამ პრობლემაზე ამახვილებს ყურადღებას, როცა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობას (შემდგომში თანამეგობრობა) ადარებს ევროკავშირს [Grinberg 2015]. კერძოდ, ქვეყნების ის გაერთიანება არის უფრო გაადვილებული და თავად გაერთიანებასაც წარმატების უფრო მეტი შანსი აქვს, როცა ეს ქვეყნები მეტ-ნაკლებად თანაბარზომიერნი არიან. როდესაც იქმნება ქვეყნების გაერთიანება, შესაბამისმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ გადაწყვეტილება, თუ რაში დათმონ სუვერენიტეტის ნაწილი და გადასცენ ის გაერთიანების მმართველობის შესახელმწიფოებრივ ორგანოებს. როცა ქვეყნები მეტ-ნაკლებად თანაბარზომიერნი არიან ამ საკითხში კონსენსუსის მიღწევა უფრო ადვილია, ვიდრე მაშინ, როცა ერთი ქვეყანა და მისი ეკონომიკა ზომით რამდენჯერმე აღემატება გაერთიანებაში შემავალ სხვა ქვეყნებს ერთად აღებულს. ამ შემთხვევაში ზომით ყველაზე დიდი ქვეყნისათვის ძნელი წარმოსადგენია, თუ როგორ შეიძლება მან დათმოს სუვერენიტეტის ისეთივე ნაწილი, როგორც მასზე ბევრად მცირე ქვეყნებმა. შედეგად ეს დიდი ქვეყანა ცდილობს დათმოს სახელმწიფო საუვერენიტეტის ბევრად ნაკლები ნაწილი, ვიდრე გაერთიანების სხვა, მცირე ქვეყნებს აიძულოს დაათმობინოს,

და ამით შეინარჩუნოს გაერთიანებაში დომინანტური მდგომარეობა.

ევროკავშირის წარმატების ერთ-ერთი მიზეზი იმაშიცაა, რომ მასში გაერთიანებულია შედარებით მსხვილი და იმავდროულად მეტ-ნალებად თანაბარზომიერი ისეთი ქვეყნები, როგორცაა გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, იტალია და საფრანგეთი, და შედარებით მცირე და ასევე მეტ-ნალებად თანაბარზომიერი ისეთი ქვეყნები, როგორცაა ბელგია, ირლანდია, ნიდერლანდები და სხვ.

გრინბერგის აზრით თანამეგობრობის ფუნქციონირებისათვის „განზომილების ბარიერი“ საკმაოდ მაღალი იყო, რადგანაც რუსეთის ეკონომიკაზე მოდიოდა მთელი თანამეგობრობის ეკონომიკის 67-70%. თუ კი ავიღებთ ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირს, მაშინ ეს ბარიერი კიდევ უფრო მაღალია, რამეთუ რუსეთის ეკონომიკის წილი ამ კავშირის მთლიან ეკონომიკაში 82%-ს აღემატება [Об основныkh sotsial’no-ekonomicheskikh pokazateljakh gosudarstv—chlenov Evrazijskogo ekonomicheskogo sojuza 2015].

მაშასადამე, „განზომილების ბარიერიც“ იმის დამადასტურებელია, რომ ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირს არ აქვს წარმატებული განვითარების დიდი შანსი. მაშინ კითხვა იმის შესახებ, თუ უნდა შევიდეს თუ არა ამ კავშირში საქართველო, კიდევ უფრო ნაკლებად იძლევა მასზე დადებითი პასუხის შესაძლებლობას.

ევროკავშირის წევრობა კი საქართველოსათვის არ შეიძლება იყოს მიზანი, ის იმ მიზნის მიღწევის საშუალებაა, რომლის თანახმადაც ამ ქვეყნის მოსახლობას შეეძლოს ღირსეულად ცხოვრება, როცა სათანადო დონეზე განვითარებული იქნება დემოკრატიული ინსტიტუტები, როცა მექსიმალურად დაცული იქნება ადამიანის უფლებები, როცა სიტყვის და გამოხატვის თავისუფლება არ იქნება შეზღუდული, ხოლო საბაზრო ეკონომიკა იმდენად იქნება განვითარებული, რომ შექმნის ამ ღირსეული ცხოვრების ეკონომიკურ საფუძვლებს. ამ მიზნის მისაღწევად კი საქართველოსთვის აუცილებელია ევროკავშირის სტანდარტების შემოღება და დამკვიდრება, რაც საბოლოო ჯამში გამოიწვევს საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოებას.

დასკვნა

რუსული იმპერიული აზროვნების საყოველთაოდ ცნობილი ევრაზიზმის დოქტრინის ეკონომიკური საფუძველია არა „საბაზრო ეკონომიკა“, არამედ „ბაზრის მქონე საზოგადოება“. თანამედროვე გლობალიზაციის

პირობებში ქვეყნების გაერთიანება ევრაზიზმის ეკონომიკური მოდელის საფუძველზე თითქმის შეუძლებელია, რამეთუ იმ პოსტსაბტოთა ქვეყნებშიც კი, რომლებშიც დამკვიდრებულია ავტორიტარული მმართველობა იშვიათი გამონაკლისის გარდა ბაზრის მქონე საზოგადოებასთან შედარებით უპირატესობა საბაზრო ეკონომიკას ეძლევა.

ახლადშექმნილი ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი ეფუძვნება ნავთობისა და გაზიდან მიღებული შემოსავლების გადანაწილებით მექანიზმს, როცა რუსეთი სხვა წევრი ქვეყნების სასარგებლოდ შეგნებით თმობს მისაღები შემოსავლების ნაწილს, რათა არა მარტო ეკონომიკურად დააინტერესოს ისინი, რომ იყვნენ ამ კავშირში, არამედ ამ ეკონომიკური საფასურით შეინარჩუნოს და გააძლიეროს მათზე პოლიტიკური ზეგავლენა.

ყირიმში შეჭრის და მისი ანექსიის, ასევე აღმოსავლეთ უკრაინის სეპარატისტული რეგიონებისათვის სამხედრო-პოლიტიკური მხარდაჭერის საწინააღმდეგოდ დასავლეთის მიერ რუსეთის მისამართით მიღებული ეკონომიკურმა სანქციებმა, და მათ საპასუხოდ მოსკოვის მიერ უკვე დასავლეთის საწინააღმდეგოდ ამოქმედებულმა ანტისანქციებმა, აჩვენა ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის სიმყიფე, მისი არასტაბილურობა. ეს უწინარეს ყოვლისა გამოიხატა იმაში, რომ ამ კავშირის წევრი სახელმწიფოები არ არიან და ვერც იქნებიან რუსეთისადმი ეკონომიკურად სოლიდარულები.

ევროკავშირის და ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შედარება არ არის ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ, რადგანაც ის პირველთან შედარებით ბევრად უფრო კორუმპირებულია, საბაზრო ინსტიტუტები ნაკლებადაა განვითარებული, ხოლო ტექნოლოგიურად აშკარად ჩამორჩენილია. თანაც ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის განვითარებისათვის შემაფერხებელია ე.წ. „განზომილების ბარიერი“, რაც ხელს უშლის რუსეთს კავშირის შესახელმწიფოებრივი მმართველობის ორგანოების სასარგებლოდ დათმოს სუვერენიტეტის იმდენივე ნაწილი, რაც სურს, რომ დაათმობინოს სხვა წევრ სახელმწიფოებს.

მართალია, ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში გაწევრიანება ბევრად უფრო ადვილია, ვიდრე ევროკავშირში, მაგრამ ეს საქართველოსათვის ვერ იქნება მიმზიდველი ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის შემოხსენებული უარყოფითი მხარეების გამო.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. **Alpysbaeva Zh. (2014).** “Nursultan Nazarbaev: Ot idei evrazii’skogo sojuza k perspektivam evrazii’skoi’ integratsii [Nursultan Nazarbaev: From the Idea of the Eurasian Union to the Perspectives of the Eurasian Integration].“ zakon.kz, May 30, 2014, (In Russian), <<http://www.zakon.kz/4628189-nursultan-nazarbaev-ot-idei.html>>; Gleason G. (2001). “Kazakhstan’s Nazarbayev Heads New EEC Organization.“ EurasiaNet, June 17, 2001, <<http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav061801.shtml>>; Gleason G. (2002). “Kazakhstan Positioned as Locomotive of Eurasian Integration.“ EurasiaNet, February 10, 2002, <<http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav021102.shtml>>.
2. **Rondeli A. (2001).** “The Choice of Independent Georgia.“ In The Security of the Caspian Sea Region, G. Chufrin, ed. New York, Oxford University Press, pp. 195-211.
3. **Rondeli a. (2013).** saqarTvelo-ruseTi: uaryofidan dadebiT gaarkvevlobamde. eqspertis azri # 3. Tbilisi, saqarTvelos strategiisa da serTaSoriso urTierTobaTa kvlevis fondi. <http://gfsis.org/media/download/library/articles/Expert_Opinion_GEO_3.pdf>; Rondeli, A. (2013). Georgia-Russia: From Negative to Positive Uncertainty. Expert Opinion No. 3. Tbilisi, Georgian Foundation for Strategic and International Studies, <http://gfsis.org/media/download/library/articles/Expert_Opinion_ENG_3.pdf>.
4. **Bryanski G. (2011).** “Russia’s Putin says wants to build ‘Eurasian Union’.“ Reuters, October 3, 2011, <<http://www.reuters.com/article/us-russia-putin-eurasian-idUSTRE7926ZD20111003>>; Putin V. “A New Integration Project for Eurasia: The Future in the Making.“ Permanent Mission of the Russian Federation to the European Union, October 3. <<http://www.russianmission.eu/en/news/article-prime-minister-vladimir-putin-new-integration-project-eurasia-future-making-izvestia-3->>.
5. **Laruelle M. (2008).** Russian Eurasianism: An Ideology of Empire. Washington, D.C., Woodrow Wilson Center Press.
6. **Ismailov E., Papava V. (2010).** Rethinking Central Eurasia. Washington, D.C.: Johns Hopkins University-SAIS, Stockholm: Institute for Security and Development Policy. <http://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/Monographs/2010_MONO_Ismailov-Papava_Rethinking-Central-Eurasia.pdf>; Papava, V. (2013). The Eurasianism of Russian Anti-Westernism and the Concept of ‘Central Caucaso-Asia. Russian Politics & Law, Vol. 51, No. 6, pp. 45-86.
7. **Dugin A. (2002).** “Ekonomicheskie aspekty neoevraziystva [The Economic Aspects of Neo-Eurasianism],“ in Osnovy Evraziystva [The Fundamental Principles of Eurasianism], A. Dugin, ed. Moscow, Arktogetia-Tsentr, pp. 626-637. (In Russian.)
8. **Grinberg R. (2013).** Kontury novoiy ekonomiki i shansy evraziyskoiy integratsii [Contours of New Economy and Chances of the Eurasian Integration]. Ekonomisi [Economist], No. 6, pp. 6-11. (In Russian.)
9. **Dugin A. (2002).** “Ekonomika: chetvertaia zona [The Economy: The Fourth Zone],“ in Osnovy Evraziystva [The Fundamental Principles of Eurasianism], A. Dugin, ed. Moscow, Arktogetia-Tsentr, pp. 657-661. (In Russian.)
10. **Laruelle M. (2015).** Eurasia, Eurasianism, Eurasian Union: Terminological Gaps and Overlaps. PONARS Eurasia Policy Memo, No. 366, July. <http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm366_Laruelle_July2015.pdf>.
11. **Hill F. (2004).** Energy Empire: Oil, Gas and Russia’s Revival. London, The Foreign Policy Centre. <<http://fpc.org.uk/fsblob/307.pdf>>.
12. **Appel, H., Gelman, V. (2015).** “Revising Russia’s Economic Model: The Shift from Development to Geopolitics.“ PONARS Eurasia Policy Memo, No. 397, November. <http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm397_Appel-Gelman_Nov2015.pdf>.
13. **Ballingall J. (2010).** New Zealand-Russia FTA: Another BRIIC in the Wall.“ NZIER Insight, November 15. <http://nzier.org.nz/static/media/filer_public/7d/c5/7dc503d6-dda7-44b5-b9f1-2e00d613ca6e/nzier_insight_21_-_russia_fta.pdf>.
14. **„Special Comrades Russia and Vietnam to Double Trade by 2015.“ RT Question More, November 12, 2013, <<https://www.rt.com/business/russia-vietnam-trade-agreement-580/>>.**
15. **Keinon H. (2013).** Israel and Russia to Negotiate Free-Trade Agreement. The Jerusalem Post, December 10. <<http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Israel-and-Russia-to-negotiate-free-trade-agreement-334603>>.
16. **“It’s Time for Free Trade Pact with Russia, Says India.“ The Hindu, April 2, 2013, <<http://www.thehindu.com/news/national/its-time-for-free-trade-pact-with-russia-says-india/article4570802.ece>>.**
17. **Russia Looks To Boost Bilateral Trade with US.“ RT Question More, December 12, 2013, <<https://www.rt.com/business/russia-usa-trade-shuvalov-111/>>.**
18. **Lisovolik Y. (2010).** Is a Russia-ASEAN Free Trade Area of Any Use?. International Affairs, Special Issue. <https://interaffairs.ru/i/pdf_asean/11.pdf>.
19. **“EFTA States Pursue Free Trade Negotiations with**

- Russia, Belarus and Kazakhstan.“ EFTA, April 12, 2013, <<http://www.efta.int/free-trade/free-trade-news/2013-04-11-efta-rubeka-8th-rnd-fta-neg>>.
20. **Maliszewska, M., Jarocinska, E., (2010).** Scasny M. Modeling Economic, Social and Environmental Implications of a Free Trade Agreement Between the European Union and The Russian Federation. CASE Network Reports, No. 93. <http://www.case-research.eu/upload/publikacja_plik/29994065_CNR_93.pdf>..
 21. **Reuters. “Vietnam Signs Free Trade Agreement With Russian-Led Economic Union. (2015).** The Moscow Times, May 29. <<http://www.themoscowtimes.com/business/article/vietnam-signs-free-trade-agreement-with-russian-led-economic-union/522691.html>>.
 22. **Knobel A. (2015).** Evraziiskiy ekonomicheskii sojuz: perspektivy pazvitija i vozmozhnye prepijatstvija [Eurasian Economic Union: Prospects and Challenges for Development], Voprosy ekonomiki [Economic issues]. No. 3, pp. 87-108. (In Russian.)
 23. **Koenig P.(2015).** Russia, The Circus of Economic Sanctions Continues: Washington and Brussels Against Moscow. Global Research, December 24. <<http://www.globalresearch.ca/russia-the-circus-of-economic-sanctions-continues-washington-and-brussels-against-moscow/5497752>>.
 24. **McHugh J. (2015).** Russian Sanctions: Putin Signs Decree Ordering All Western Imported Food ‘Destroyed’.“ International Business Times, July 30. <<http://www.ibtimes.com/russian-sanctions-putin-signs-decree-ordering-all-western-imported-food-destroyed-2031380>>.
 25. **Papava V. (2015).** “Economic Models of Eurasianism and the Eurasian Union: Why the Future is Not Optimistic.“ The Central Asia-Caucasus Analyst, October 29. <<http://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13296>>.
 26. **Dynkin, A., Baranovskii, V. (2015).** eds. Rossiija i mir: 2016. Ekonomika i vneshnjaja politika. Ezhegodnyi prognoz [Russia and the World: 2016. Annual Forecast: Economy and Foreign Policy]. Moscow, IMEMO RAN. <http://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2015/2015_024.pdf>.
 27. **Papava V. (2010).** The Economic Challenges of the Black Sea Region: the Global Financial Crisis and Energy Sector Cooperation.“ Southeast European and Black Sea Studies, Vo. 10, No. 3, pp. 361-371.
 28. **Gorodezky A.(2013).** Antikrizisnoe regulirvanie i modeli postkommunisticheskogo razvitija Rossii [Crisis Management and the Post-Crisis Development Model for Russia]. Ekonomika Ukrainy [Economy of the Ukraine]. No. 5, pp. 66-74. (In Russian.)
 29. **Papava V. (2015).** “Necroeconomics of Post-Soviet Post-Industrialism and the Model of Economic Development of Georgia and Russia.“ Journal of Business and Economics, 2015, Volume 6, No. 5, pp. 976-983, <<http://www.academicstar.us/UploadFile/Picture/2015-7/20157313847837.pdf>>.
 30. **“Corruption Perceptions Index 2014: Results.“ Transparency International, <<http://www.transparency.org/cpi2014>>.**
 31. **Gogolashvili K. (2009).** “The EU and Georgia: The Choice is in the Context.“ In Mkrtchyan T., Huseynov T., Gogolashvili K. The European Union and the South Caucasus. Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus. Europe in Dialogue 2009/01. Gütersloh, Bertelsmann Stiftung 2009, <http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/virtual_library/30_xcms_bst_dms_en.pdf>.
 32. **Kakulia M.(2014).** “Georgia’s Experiences on Developing Trade and Trade Policy Relations with the European Union.“ East European Studies, No. 5, pp. 137-160, <http://vki.hu/files/download_772.html>.
 33. **“Georgia, EU Sign Association Agreement.“ (2015).** Civil.Ge, June, 27, 2015, <<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=27417>>.
 34. **Evrazijskii’ ekonomicheskii’ sojuz (2014).**.. Voprosy i otvety. Tsifry i fakty [Eurasian Economic Union. Questions and Answers. Figures and Facts]. Moscow, Evrazijskaja ekonomicheskaja komissija [Eurasian Economic Commission], 2014, <http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/eaes_voprosy_otvety.pdf>.
 35. **Grinberg R. (2015).** “Kontury novoi’ ekonomiki i shansy evrazijskoi’ integratsii [Contours of New Economy and Chances of the Eurasian Integration].“
 36. **“Ob osnovnykh sotsial’no-ekonomicheskikh pokazatel-jakh gosudarstv–chlenov Evraziiskogo ekonomicheskogo sojuza [On the Main Social and Economic Indicators of the Member States of the Eurasian Economic Union].“(2015).** Evraziiskaja ekonomicheskaja komissija [Eurasian Economic Commission]. January–November, 2015, <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Documents/Indicators201511.pdf

Global challenges and rational choice of Georgia

Vladimer Papava

Doctor of Economic Sciences, Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Academician

Key words: European Union, Eurasian Economic Union, the dimension of the barrier

Georgia today stands at crossroads between two alternatives: to continue rapprochement with the European Union (EU) on a basis of the Association Agreement (and to ultimately pursue membership through a lengthy, drawn-out process), or to join the Eurasian Economic Union (EAEU), a much simpler prospect. Georgia has long made clear that it favors engagement with Europe and Euro-Atlantic institutions; however, discussion of Georgia's rapprochement with Russia is becoming more and more topical as a result of uncertainty in modern Georgia-Russia relations and the establishment of the EAEU. This essay clarifies the main differences between the EU and EAEU in the wider context of Georgia's future. The EAEU started operations in 2015 and at present includes five member-countries – Armenia, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Russia. Georgia is located between two member states – Armenia and Russia – which creates new challenges for Georgia's development. Georgia and the EU signed the EU-Georgia Association Agreement in June 2014. Despite this agreement, talks on Georgia's rapprochement with Russia have recently reignited, largely sparked by the establishment of the EAEU. When analyzing the suitability of these two organization for Georgia, it is important to consider the essential differences between them:

- The EU was initially set up as an economic union, with the aim of promoting the economic develop-

ment of its member states. Although the EAEU contains the term “economic“ in its title, this union is not so much a means of economic development as it is a mechanism through which Moscow seeks to maintain and increase its political influence on the member states.

- The EU is, with the partial exception of some Eastern European member states, an association of developed economies, while the EAEU is comprised solely of underdeveloped post-Soviet economies deficient in their market institutions and lagging behind global standards in technology.
- Transparency International's Corruption Perceptions Index demonstrates an essential disparity between the EU and EAEU on the issue of corruption. The most corrupt state in the EU according to this ranking is Bulgaria (75th of 175), while the least corrupt in the EAEU is Belarus (79th). For comparison, Georgia ranks 44th.
- For a country to join the EU, it must meet certain standards set by Brussels in areas such as democratic institutions, human rights, freedom of speech and expression, and market economy. Furthermore, only after an applicant country has met European standards in the above areas is the issue of formal membership placed on the agenda. In order to

encourage rapprochement with the EU, Brussels has adopted special formats of cooperation – for instance, the European Neighborhood Policy (ENP) instrument and the Eastern Partnership (EaP). Georgia is a participant in both formats. It is through the application of the EaP framework that Georgia has managed to successfully traverse the rather difficult path towards the entry into force of the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) and the Association Agreement. Unlike the EU, the EAEU has virtually no complex preconditions for membership. On the contrary, Moscow’s aim is to expand the union in order to increase its political influence on member-states via economic leverage, with no concern for economic and political standards such as those emphasized by the EU.

- When the essential differences between the EU and the EAEU are summed up, it can be concluded that Georgia can more easily attain membership in the latter than in the former. However, this evokes a separate question: why would Georgia, a country with a more or less EU-level standard of corruption, enter into the much more corrupt EAEU, which lags behind the EU in institutional and technological terms, and serves Moscow’s political objective of strengthening Russian control over the member states? The answer, of course, is that it would not be in Georgia’s interest to pursue EAEU membership.

Moreover, it is important to emphasize that the so-called “commensurability barrier“ for the EAEU is much more significant than for the EU. Ruslan Greenberg, a Russian economist, outlines this issue through the comparison of the Commonwealth of Independent States (CIS) and the EU. Greenberg shows that an alliance of countries

is streamlined and possesses a higher chance of success when the commensurables (sizes) of the member countries are more or less comparable. When an alliance of countries is formed, the states concerned should make a decision on the areas where they are ready to relinquish part of their sovereignty in favor of the supranational governing bodies of the association. When the commensurability of the countries is more or less analogous, reaching consensus on this matter is easier than when one country and its economy are several times larger in size than those of all the other constituents of the union put together. In this case, the largest country finds it difficult to imagine how it can be expected to yield a share of its sovereignty equivalent to that of much smaller states. As a result, this large country attempts to relinquish far less of its state sovereignty than it obligates the other smaller member states to surrender, thereby maintaining a dominant position in the association.

One of the reasons of the EU’s success is also the fact that it consolidates relatively large and simultaneously commensurably more or less homogeneous countries, such as Germany, Great Britain (before the implementation of Brexit), Italy and France, and relatively small but commensurably comparable countries, such as Belgium, Ireland, the Netherlands, and others.

According to Greenberg, the “commensurability barrier“ for the CIS was rather high, since the Russian economy accounted for 67-70 percent of the entire economy of the CIS. This barrier is even larger in the EAEU, as Russia’s constitutes over 82% of the entire economy of the union. The issue of, the “commensurability barrier“ is a further indication that the EAEU does not have a high chance of success and an additional.